

IZMEĐU DISTANCE I MOGUĆNOSTI

Stavovi mladih Srba o zapošljavanju u
kosovskim institucijama

JUN 2025

Ovaj izveštaj istražuje glavne razloge za ograničeno interesovanje mladih Srba na Kosovu za zaposlenje u kosovskim institucijama, otkrivajući složenu međuigru političkih tenzija, stavova zajednice, ekonomskih faktora i institucionalnih prepreka.

Uvod

Pitanje adekvatne zaposlenosti pripadnika nevećinskih zajednica u institucijama javne uprave na Kosovu jedno je od najdugotrajnijih i najosetljivijih pitanja kada je reč o ostvarivanju prava zajednica i izgradnji poverenja. Zbog značaja koji ovo pitanje ima za celokupan položaj nevećinskih zajednica na Kosovu, njim se detaljno bavio izveštaj „Pravni okvir za zaštitu nevećinskih zajednica na Kosovu: Sveobuhvatna analiza ustavnih, zakonskih i podzakonskih odredbi“. Izveštaj je izrađen u okviru projekta „Unapređenje inkluzije i unapređenje prava nevećinskih zajednica kroz razvoj zakonodavstva i politika na Kosovu“, koji sprovodi NVO ACDC uz podršku IOM. Cilj izveštaja bio je da pruži celovit uvid u postojeće mehanizme zaštite prava nevećinskih zajednica na Kosovu.

Kao nastavak ove inicijative, u februaru 2025. godine organizovana je trodnevna radionica koja je okupila predstavnike kosovskih institucija i organizacija civilnog društva. Tokom radionice, posebno se izdvojilo pitanje zapošljavanja pripadnika nevećinskih zajednica u kosovskim institucijama. Iako pravni okvir predviđa jasne garancije, uključujući obavezu da najmanje 10% zaposlenih u centralnim institucijama dolazi iz nevećinskih zajednica, dok na lokalnom nivou zaposlenost treba da odražava demografsku strukturu stanovništva, praksa pokazuje da se propisani minimum retko dostiže.

Učesnici radionice ukazali su na prepreke u ispunjavanju zakonskih obaveza kada je reč o zapošljavanju pripadnika nevećinskih zajednica – od nedostatka političke volje do neadekvatne institucionalne prakse. Osim propusta u delovanju institucija, uočen je još jedan izazov koji često izmiče iz vida. U pitanje je sve izraženija nezainteresovanost pripadnika nevećinskih zajednica, posebno mladih iz srpske zajednice, da konkurišu za rad u kosovskim institucijama. Zbog toga se ukazala potreba da se dodatno istraže razlozi zbog kojih mladih Srbi retko konkurišu za radna mesta u kosovskim institucijama. Zamisao je bila da se stekne dublje razumevanje percepcija, motivacije, dilema i rezervi koji oblikuju stavove mladih Srba prema potencijalnom zapošljavanju u kosovskim institucijama.

Kako bi se dublje sagledali razlozi sve slabijeg interesovanja mladih Srba za zapošljavanje u kosovskim institucijama, pokrenuto je dodatno kvalitativno istraživanje kako bi se ispitali ključni društveni, politički i institucionalni faktori koji obeshrabruju mlade Srbe da traže zaposlenje u kosovskim institucijama.

Istraživanje je sprovedeno tokom proleća 2025. godine metodom polustrukturisanih razgovora. U okviru istraživanja organizovane su dve fokus grupe i sprovedeno je šest individualnih intervjua. Uzorak je obuhvatio ukupno petnaest mladih osoba iz srpske zajednice iz različitih delova Kosova – kako iz srpskih sredina južno od Ibra, tako i sa severa Kosova. Jedna fokus grupa održana je u Gračanici, sa četiri učesnika iz sredina južno od Ibra, dok je druga sprovedena na severu, sa pet učesnika sa severa Kosova. Šest dubinskih intervjua omogućilo je detaljniji uvid u individualne stavove i razloge koji oblikuju odnos mladih prema zaposlenju u kosovskim institucijama.

Uzorak obuhvata ispitanike iz ukupno devet opština na Kosovu. Od opština sa srpskom većinom sa severa Kosova uključene su Severna Mitrovica, Zubin Potok i Leposavić, dok su sa juga obuhvaćene Gračanica, Ranilug i Štrpce. Pored toga, uzorak uključuje i tri opštine u kojima Srbi čine manjinu: Vučitrn (naselje Priluzhe), Kamenica (naselje Veliko Ropotovo) i Peć (naselje Goraždevac).

Cilj istraživanja bio je da se, kroz neposredne uvide, percepcije i svakodnevna iskustva ispitanika, osvetli kompleksan splet okolnosti koji oblikuju njihove stavove, rezerve i očekivanja u vezi sa radom u institucijama Kosova. Pored individualnih motiva, istraživanje je takođe imalo za cilj da identifikuje šire obrasce unutar zajednice koji doprinose niskom odzivu mladih Srba na konkurse za posao u okviru kosovskog sistema.

Nalazi istraživanja predstavljeni su kroz tematsku analizu koja obuhvata dominantne obrasce, rezerve i dileme koje oblikuju stavove mladih Srba prema zapošljavanju u kosovskim institucijama. Izveštaj najpre prikazuje opštu nezainteresovanost i distancu prema tim institucijama, zatim razmatra uslove pod kojima bi pojedinci ipak uzeli u obzir mogućnost zaposlenja, sa posebnim osvrtom na lokalni kontekst, političke tenzije, proceduralne prepreke, kao i uticaj društvene sredine i očekivanja zajednice. Završni deo donosi sintezu nalaza i preporuke za buduće inicijative.

Nalazi istraživanja

Analiza iskaza mladih ispitanika iz srpske zajednice iz različitih delova Kosova otkriva kompleksnu i višeslojnu sliku odnosa prema zapošljavanju u kosovskim institucijama. Umesto jedinstvenog stava, uočavaju se preplitanja zajedničkih iskustava, specifičnih lokalnih okolnosti i individualnih razmišljanja.

Odnos koji ispitanici imaju prema kosovskim institucijama nije homogen i nepromenljiv, već uslovljen trenutnim političkim prilikama, stepenom poverenja u institucije, ali i svakodnevnim egzistencijalnim razmišljanjima. Kroz razgovore postaje jasno da odluka o konkurisanju za posao u kosovskim institucijama nije samo individualno i profesionalno pitanje, već da je povezana sa širim političkim kontekstom i situacijom u zajednici.

Odgovori ispitanika, iako različiti u određenim aspektima, ukazuju na nekoliko ključnih obrazaca i determinanti koje oblikuju odluke o tome da li i pod kojim uslovima bi se oni prijavili za radno mesto u kosovskim institucijama.

Opšta nezainteresovanost za kosovske institucije

Glavni nalaz istraživanje je da velika većina ispitanika pokazuje nezainteresovanost za rad u kosovskim institucijama. Neki su naglasili da o mogućnosti da rade u kosovskim institucijama nikada nisu ni razmišljali, odnosno da im to nikada nije „*palo na pamet*“. Čak i ispitanici koji su trenutno nezaposleni navode da ne razmišljaju o tome kao o potencijalnoj opciji. Upitani da navedu razloga za tu nezainteresovanost, ispitanici uglavnom nisu imali spremne odgovore, što pokazuje nisku posvećenost razmišljanja o ovoj temi. Ispitanici navode da „*ne vide sebe*“ kao deo tog sistema, da im je ta mogućnost „*strana*“ i da o njoj uopšte ne razmišljaju. Pored toga, kao neki od konkretnih razloga navode se niske plate, povezanost institucija sa politikom i odsustvo perspektive za napredak.

U skladu odsustvom interesovanja za rad u kosovskim institucijama, gotovo svi ispitanici navode da se ne informišu o konkursima za radna mesta i da znaju gde se objavljuju oglasi, što potvrđuje izostanak interesovanja ka ponudi poslova u kosovskom javnom sektoru.

Pored izražene lične nezainteresovanosti, ispitanici ističu da ni među njihovim vršnjacima i u neposrednom okruženju ne postoji vidljivo interesovanje za rad u kosovskim institucijama. Retko ko od njihovih poznanika razmatra tu opciju, konkuriše ili radi u kosovskim institucijama. Izuzetak od opšte nezainteresovanosti predstavljaju određene struke, npr. pravnici. Ispitanici navode da pravnici izražavaju interesovanje za karijeru u pravosuđu i nezavisnim institucijama u kojima prepoznaju potencijal za profesionalni razvoj i manji politički uticaj u svakodnevnom radu. Zbog toga su oni nadprosečno zainteresovani za rad u kosovskim institucijama u odnosu na sve druge struke.

Od ukupnog broja ispitanika, samo jedan trenutno radi u kosovskim institucijama, jedan je ranije radio ali je napustio posao, jedan je konkurisao i bio odbijen zbog problema sa diplomom, dok jedan čeka ishod prijave. Svi ostali ispitanici nikada nisu konkurisali za posao u nekoj kosovskoj instituciji, dok veliki broj njih nikada nije ni informisao o toj mogućnosti. Ipak, pojedini navode da bi bili spremni da razmotre rad u kosovskim institucijama kao opciju u slučaju da ne pronađu posao u srpskim institucijama ili drugde. To navode posebno oni koji su rešeni da ostanu na Kosovu. Za njih, rad u kosovskim institucijama predstavlja rezervnu mogućnost, prihvatljivu ako druge opcije izostanu.

Opština kao glavna asocijacija na kosovske institucije

Kada govore o kosovskim institucijama, gotovo svi ispitanici prvenstveno misle na lokalni nivo, odnosno na opštine. Rad u opštinama je potencijalno prihvatljiv, ali su u tom pogledu izražene značajne regionalne razlike. Centralne institucije (ministarstva, agencije, nezavisna tela ide) retko se posmatraju kao opcija za zaposlenje. Ove institucije najčešće se vide kao fizički i politički udaljene i nedostupne.

Za većinu ispitanika, posebno onih koji žive na severu Kosova, institucije sa sedištem u Prištini ne percipiraju se kao realna ili poželjna adresa za traženje posla. Razlog tome ne tiče se samo političke distance, već i njihove praktične nedostupnosti. Plate u kosovskim institucijama posmatraju se kao toliko niske da zaposlenima koji bi putovali na posao iz srpskih sredina ne ostaje dovoljan deo zarade nakon što pokriju osnovne dnevne troškove, poput prevoza do Prištine i obroka. Zbog toga mnogi ispitanici ocenjuju da bi posao u nekoj instituciji u Prištini bio finansijski neisplativ. U tom kontekstu, samo ispitanici iz Gračanice navodi da bi eventualno razmotrili mogućnost da potraže posao u Prištini.

Lokalni kontekst kao presudan faktor

Razlike između mesta prebivališta, odnosno severa i juga Kosova, značajno oblikuju stavove ispitanika o zapošljavanju u kosovskim institucijama.

Stavovi mladih na severa Kosova oblikovani su političkim okolnostima koje su nastupile nakon izlaska srpskih predstavnika iz kosovskih institucija krajem 2022. godine. U atmosferi u kojoj opštine vode albanski funkcioneri i u kojoj su mnoge zgrade institucija preuzete uz prisustvo policijskih jedinica, ideja o radu u kosovskim institucijama deluje nezamislivo. Mnogi ispitanici izražavaju osećaj otuđenosti i neprihvatanja takvih institucija.

Ispitanici sa **severa** Kosova ističu da bi zapošljavanje u opštinama koje trenutno vode albanski predstavnici naišlo na neodobravanje i osudu unutar zajednice, jer bi se percipiralo kao znak saradnje sa aktuelnim strukturama vlasti koje su uspostavljene bez saglasnosti lokalnog stanovništva. Poseban otpor izaziva način na koji su nove institucije otvorene. O tome svedoči i izbor reči koje ispitanici koriste, navodeći da su one uspostavljene bez prethodnog dogovora, „nasilno“ i uz „zatvaranje srpskih institucija“, što proizvodi osećaj da su te strukture zajednici „nametnute“.

Mladi koji žive na severu Kosova često biraju da se zaposle u srpskim institucijama ili planiraju odlazak, dok se rad u kosovskim strukturama, uključujući i opštine, uopšte ne posmatra kao mogućnost. Pored toga, kod mnogih je prisutan oprez zbog mogućih negativnih reakcija iz zajednice i potencijalnog gubitka postojećih beneficija. S druge strane, izražen je osećaj privremenosti trenutne situacije. Ispitanici sa severa Kosova često navode da očekuju promene nakon lokalnih izbora na jesen 2025. godine, kada bi opštine ponovo trebalo da preuzmu srpski predstavnici. U tom slučaju, veruju da će znatno više ljudi biti spremno da se prijavi na konkurse, kao što je to bio slučaj i u ranijem periodu kada su radom opštinskih institucija rukovodili srpski kadrovi.

U većinski srpskim opštinama **južno** od Ibra, posebno u Gračanici i okolini, primećuje se pragmatičniji odnos prema kosovskim institucijama. O njima se češće govori u ekonomskim kategorijama, poput visine plata i isplativosti zaposlenja. Iako srpski sistem i dalje ima prednost zbog boljih plata i šireg socijalnog osiguranja, mladi iz ovih sredina češće navode da bi bili spremi da razmotre rad u kosovskim institucijama, naročito u situacijama kada nemaju pristup zaposlenju u srpskim strukturama. Takođe, oni izražavaju veći stepen poverenja da bi u centralnim institucijama koje vode Albanci bili korektno tretirani, pre svega zato što postoji zakonska obaveza zapošljavanja pripadnika nevećinskih zajednica.

S druge strane, mladi iz srpskih sela koja se nalaze u opštinama sa albanskom većinom, poput Goraždevca (Peć), Velikog Ropotova (Kamenica) i Priluzja (Vučitrn), retko razmatraju rad u lokalnim opštinskim strukturama. Kod njih je prisutan oprez, osećaj distance i nepoverenje u mogućnost stvarne integracije i napredovanja u tom radnom okruženju.

Između trenutnih političkih tenzija i egzistencijalnih potreba

Dominantan okvir u kojem ispitanici promišljaju zapošljavanje u kosovskim institucijama jeste trenutna politička situacija. Svi ispitanici govore iz pozicije duboko oblikovane trenutnim tenzijama između kosovskih vlasti i srpske zajednice. To svedoči o tome da stav o zaposlenju u kosovskim institucijama nije samo proizvod razmišljanja o profesionalnim mogućnostima, već da je uslovljen percepcijom trenutnih političkih dešavanja. U tom kontekstu, kosovske institucije se od strane mnogih ispitanika ne percipiraju kao mesta potencijalnog zaposlenja već kao izvor rizika i nestabilnosti. Izuzetak donekle predstavljaju opštinske strukture u opštinama sa srpskom većinom južno od Ibra.

Gotovo svi ispitanici pokazuju izraženu distancu prema kosovskim institucijama. Većina odgovora koje daju ispitanici ne zasniva se razmatranje budućih pozitivnijih scenarija, već su komentari jasno ukorenjeni u sadašnjem trenutku, sa izraženom doživljajem nesigurnosti i tenzije. Već se u izboru reči koji ispitanici prepoznaju se nepoverenje i distanca. Izrazi poput „*strah*“, „*nasilno*“, „*diskriminacija*“ i „*nema perspektive*“ često se ponavljaju. Koriste se termini poput „*njihov sistem*“ ili „*njihovi zakoni*“. Ovakav diskurs ukazuje ne samo na političku rezervisanost, već i na duboko ukorenjen osećaj isključenosti iz procesa odlučivanja i nepoverenja prema institucijama. Na tom tragu, jedan ispitanika navodi da ne želi da bude „*fikus*“.

Osim percepcije širih političkih kretanja, stavovi ispitanika oblikovani su i ekonomskim i profesionalnim pogledom na kosovske institucije. Mnogi navode da su plate u kosovskim institucijama niske u poređenju sa srpskim sistemom. Dodatno, za one koji bi morali da putuju do radnog mesta, troškovi prevoza često obesmišljavaju zaradu. To doprinosi utisku da se rad u kosovskim institucijama „ne isplati“, i to ne samo politički, već ni materijalno. Kroz razgovore se upravo taj aspekt često ističe kao glavni razlog zbog kojeg se ne razmatra traženja posla u centralnim institucijama sa sedištem u Prištini.

Ispitanici navode da čak i one osobe iz njihovog okruženja koje su zaposlene u kosovskim institucijama često to vide kao privremeno rešenje. Za njih je to „nužda, ne izbor“. Ispitanici ne smatraju dakosovski sistem nudi mogućnost napredovanja ili profesionalnog razvoja, izuzev za pojedine specijalizovane profesije. Pored toga, niko od ispitanika nije izrazio zainteresovanost za programe prekvalifikacije u cilju pronalaska posla u kosovskim institucijama.

Proceduralne barijere i percepcija diskriminacije

Više ispitanika ukazuje na niz administrativnih i proceduralnih prepreka koje dodatno otežavaju zapošljavanje u kosovskim institucijama. Kao ključni problemi navode se nedostatak informacija na srpskom jeziku, netransparentnost konkursa, i neujednačena praksa priznavanja diploma. Iako većina ne smatra da su ove prepreke apsolutno nesavladive, one dodatno demotiviraju mlade koji ionako ne pokazuju veliko interesovanje.

Uočena je i jasna razlika u percepciji institucija u zavisno od toga da li ih vode Srbi ili Albanci. Za institucije u kojima su na rukovodećim mestima Srbi, poput lokalnih samouprava u sredinama južno od Ibra, postoji uvreženo mišljenje da se do posla dolazi pretežno putem političkih veza, kroz stranačke i rodbinske linije, što mnoge mlade obeshrabruje jer ne vide način da ravnopravno konkurišu bez „veza“. S druge strane, kada je reč o institucijama koje vode Albanci, ispitanici pokazuju veću svest o postojanju kvota ili potrebe za zapošljavanjem Srba, zbog čega veruju da tamo objektivno imaju veće šanse da dobiju posao. Međutim, u tim slučajevima u prvi plan dolaze problemi jezičke barijere i priznanja diploma.

Kada je u pitanju verifikacija diploma, iskustva su podeljena. Pojedini ispitanici navode da se postupak obavlja bez većih teškoća, dok drugi znaju za slučajeve u kojima je verifikacija trajala dugo ili je u potpunosti bila onemogućena zbog toga što nadležna komisija nije radila.

Strah od etničke diskriminacije prisutan je kod nekoliko ispitanika, naročito kada se govori o radu u sredinama gde bi oni kao Srbi bili jedini u radnom kolektivu. Ispitanika smatraju da bi se u takvom okruženju osećali izolovano i nepoželjno. S druge strane, deo ispitanika izražava spremnost da radi u većinski albanskom okruženju. Takvo opredeljenje motivisano je racionalnim i pragmatičnim pristupom. Ako su uslovi rada dovoljno dobri, ako postoji izražena potreba za srpskim kadrom i ako je konkurs otvoren i transparentan, pojedini bi uzeli u razmatranje i institucije koje vode Albanci.

Uticaj zajednice

Pitanje percepcije zajednice ima važnu ulogu u razmišljanjima mladih o zaposlenju u kosovskim institucijama. Mnogi ispitanici izražavaju stav da u trenutnim okolnostima angažman u kosovskim institucijama ne bi bio ispravan ili prihvatljiv. Lični osećaj dodatno je pojačan očekivanom reakcijom okoline. Konkursiranje za posao u kosovskim institucijama doživljava se kao neprimereno ili nepoželjno, jer postoji bojazan da bi moglo izazvati komentare, nerazumevanje ili distanciranje od strane zajednice. Ovakva zabrinutost nije nužno rezultat direktnih pritisaka, već pre odražava atmosferu opšte rezervisanosti prema kosovskim institucijama unutar srpske zajednice.

Takav oprez dodatno je podstaknut trenutnim političkim okolnostima, u kojima lokalne opštine na severu vode albanski funkcioneri, dok se centralne institucije u Prištini percipiraju kao odgovorne za jednostrane poteze u srpskim sredinama. U tom kontekstu, angažovanje u kosovskim institucijama neretko se vidi kao potez koji nije u skladu sa trenutnim očekivanjima okruženja. Iako je u sredinama južno od Ibra prisutna nešto veća pragmatičnost i niži stepen rezervisanosti, ni tamo ne postoji izražen entuzijazam. Mogućnost zapošljavanja u kosovskom sistemu razmatra pre svega iz nužde, a ne kao poželjna karijerna opcija.

Istovremeno, prisutan je i osećaj da iz zajednice nisu stigle jasne poruke ohrabrenja da je učešće u kosovskim institucijama legitimno i prihvatljivo. Čak i među onima koji nemaju izražen politički otpor, ovakav stav okruženja funkcionise kao efektivna barijera. Više ispitanika naglašava da bi eventualna promena stava bila moguća tek ako bi se poslala jasna poruka iz same zajednice da je uključivanje u rad kosovskih institucija postalo prihvatljivo.

Odustajanje i migracija kao odgovor

Konačno, značajan broj mladih iz srpske zajednice ne razmišlja o zaposlenju ni u srpskom ni u kosovskom sistemu, već o odlasku sa Kosova. Dominantan osećaj besperspektivnosti doprinose pasivizaciji, gubitku motivacije i sve manjem interesovanju za angažman u lokalnim institucijama, bez obzira na njihovu pripadnost. Čak i oni koji su još uvek aktivni u potrazi za poslom to najčešće čine sa nadom da će im on poslužiti kao prelazna faza do odlaska, a ne kao korak ka dugoročnom uključivanju u bilo koji institucionalni okvir i integraciju na Kosovu.

Završna razmatranja

Nalazi istraživanja ukazuju da pitanje zapošljavanja mladih Srba u kosovskim institucijama ne može biti posmatrano izolovano od šireg političkog konteksta i društvene klime u kojoj ispitanici žive. Gotovo svi učesnici razgovora iznosili su svoje stavove pod snažnim utiskom aktuelnih političkih tenzija i krize u odnosima između srpske zajednice i institucija u Prištini. Umesto da zapošljavanje posmatraju kao profesionalni izazov ili razvojnu priliku, mladi o njemu govore prvenstveno kao o politički i bezbednosno opterećenom izboru, koji sa sobom nosi određenu vrstu rizika.

Osim praktičnih razloga u smislu zarade i uslova rada, istraživanje je pokazalo da značajnu prepreku predstavlja duboko ukorenjeno nepoverenje u kosovske institucije kao celinu. Mnogi ispitanici navode da te institucije uopšte ne doživljavaju „svoje“, što dodatno smanjuje motivaciju da se uopšte razmatra profesionalni angažman u okviru njih. Čak i kada ne postoje formalne prepreke, kao što su pitanja diploma ili jezika, izostaje osećaj perspektive i sigurnosti.

Percepcija samih mladih Srba o kosovskim institucijama ima ključnu ulogu u oblikovanju njihovih stavova. U njihovom viđenju, zapošljavanje u kosovskom sistemu nosi političku konotaciju. Ono se ne doživljava se kao neutralna profesionalna odluka, već kao čin koji se može tumačiti kao distanciranje od kolektivnih očekivanja i vrednosti zajednice. Takva simbolička težina odvraća i one koji u drugačijim okolnostima možda ne bi imali ništa protiv traženja posla u njima. Pored političkog značenja, kosovske institucije za većinu ispitanika nisu ni profesionalno atraktivne. Plate se doživljavaju kao niske, mogućnosti za napredovanje kao ograničene, a radno okruženje kao nesigurno i nedovoljno inkluzivno. Posebno je važna prostorna dimenzija. Za mnoge ispitanike ključno je gde se institucije nalaze. Ukoliko posao zahteva svakodnevno putovanje do udaljene lokacije, to često obesmišljava čitavu ideju zaposlenja jer radni angažman postaje neisplativ.

Ipak, uprkos izraženom skepticizmu, istraživanje je pokazalo da stavovi nisu homogeni. Ovi nalazi ukazuju na postojanje potencijala za latentnu spremnost i potencijal za otvaranje ka kosovskim institucijama, što još uvek ne dolazi do izražaja zbog dominantnog odnosa distance i opreza unutar zajednice. Pojedini ispitanici iskazali su otvorenost prema ideji rada u kosovskim institucijama, ali prvenstveno iz ekonomskih razloga – potrebe za stabilnim prihodom. Njihova spremnost, međutim, nije bezuslovna. Za mnoge, ključni preduslov nije samo lični interes, već i kolektivno opredeljenje zajednice da se da „šansa“ kosovskim institucijama. Ukoliko bi došlo do šire podrške i konsenzusa unutar zajednice da se koristi ponuđeni prostor za zapošljavanje, i oni sami bi razmotrili takvu opciju.

Preporuke

Depolitizovati pitanje zapošljavanje u institucijama

Potrebno je raditi na promeni ukorenjene predstave da rad u kosovskim institucijama podrazumeva političku lojalnost ili distanciranje od zajednice. Kroz javne kampanje, dijalog sa zajednicom i uključivanje pozitivnih primera iz prakse, treba graditi narativ koji zapošljavanje u institucijama prikazuje kao legitimnu, neutralnu i ličnu profesionalnu odluku, a ne kao čin koji nosi političku težinu. Zapošljavanje treba komunicirati u kontekstu ekonomskih, stručnih i životnih potreba pojedinca, a ne političkog opredeljenja. Na taj način moguće je smanjiti društveni pritisak i osnažiti mlade da donose samostalne odluke o sopstvenom profesionalnom razvoju.

Graditi sliku kosovskih institucija kao profesionalnog i podsticajnog okruženja za mlade

Potrebno je aktivno promovisati prednosti rada u javnom sektoru – kao što su stabilnost zaposlenja, mogućnosti stručnog usavršavanja i doprinos zajednici. Radi povećanja atraktivnosti ovih radnih mesta, neophodno je raditi na unapređenju uslova rada, jasnijem predstavljanju beneficija koje zaposlenima stoje na raspolaganju, kao i prilagođavanju ponude potrebama mladih iz različitih sredina. Povećana vidljivost tih prednosti može doprineti većem interesovanju mladih i privlačenju kvalitetnih kadrova u kosovske institucije.

Povećati vidljivost i dostupnost informacija o konkursima, posebno na srpskom jeziku

Potrebno je raditi na unapređenju dostupnosti informacija o konkursima, kako bi svi građani, uključujući i pripadnike srpske zajednice, imali jednak pristup oglasima za zapošljavanje. Redovno objavljivanje konkursa na jezicima zajednica, na jasno označenim i lako

✓ **Podsticati izgradnju poverenja kroz direktan kontakt i pozitivne primere**

Potrebno je aktivno uključivati mlade koji su već zaposleni u kosovskim institucijama kao posrednike u komunikaciji sa vršnjacima. Njihova lična svedočenja o radu, uslovima i profesionalnim mogućnostima mogu doprineti razbijanju predrasuda i otvaranju prostora za realističnije i manje politizovano sagledavanje institucionalnog angažmana.

✓ **Ojačati lokalne mehanizme podrške za zapošljavanje mladih iz nevećinskih zajednica**

Potrebno je razvijati lokalne programe podrške koji bi mladima iz nevećinskih zajednica pružili praktične informacije, savetovanje i pomoć u procesu konkurisanja za radna mesta u kosovskim institucijama. Pružanje savetodavne podrške može se smanjiti osećaj nepovezanosti sa sistemom i povećati spremnost i kapaciteti mladih za zapošljavanje u javnom sektoru.

✓ **Adresirati prostornu dimenziju pristupa zapošljavanju**

S obzirom na to da su mnoga radna mesta fizički udaljena od mesta u kojima žive pripadnici srpske zajednice, posebno na severu Kosova, potrebno je razmotriti mere koje bi smanjile logističke prepreke za zapošljavanje. To uključuje subvencionisani prevoz, decentralizaciju određenih radnih mesta i omogućavanje hibridnog rada tamo gde je to moguće, kako bi se povećala pristupačnost i isplativost institucionalnog angažmana.

